Viti 1848 - JAMES HENRY SKEENE

SHQIPTARËT

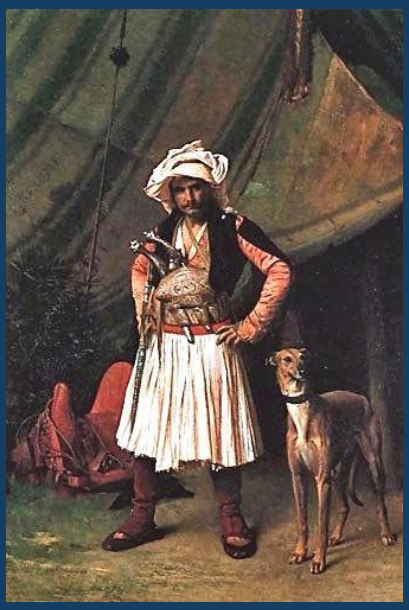

Përgatitur nga Mal Berisha

“ISHTE PTOLEMEU, GJEOGRAFI I PARË PREJ AUTORËVE ANTIKË QË I KA PËRSHKRUAR SHQIPARËT ANTIKË ME EMRIN E VEÇANTË, ILIRËT”.

“Shqiptarët krahasohen me malësorët e Skocisë nga një shkrimtar (Urquhart), i cili ka njohur shumë mirë gjendjen e tyre të atëhershme, karakterin dhe zakonet, si dhe veshjen dhe pamjen e jashtme. S’ka dyshim se ekziston një ngjashmëri e fortë dhe dyanëshe midis tyre. Të gjallë dhe të guximshëm, të ashpër dhe të lirë, ata mund të bëhen këmbësoria e lehtë më e mirë në botë; dhe në fakt, radhët e ushtrisë turke varen kryesisht prej tyre për këtë degë të saj.”

Udhëtari skocez, Sir James Henry Skene, ka shërbyer si konsull në Alepo nga viti 1855 për më shumë se njëzet vjet, deri në vitin 1877. Ai ka treguar një interes të veçantë për shqiptarët, duke botuar vlerësimet e tij për ta në Edinburg, në revistën “New Philosophical Journal” në vitin 1849 dhe në “Journal of the Ethnological Society of London” në vitin 1850. Më poshtë jepen disa fragmente nga vlerësimet e tij për shqiptarët:

“Ka dallime thelbësore midis banorëve të provincave greke, të cilat ende formojnë një pjesë të Perandorisë Osmane. Të parët janë osmanët, me gjak të pastër aziatik; pas tyre vijnë grekët, të ndryshëm në racë dhe në fe; të tretët, të cilët

përbëjnë kombin shqiptar, janë krejtësisht të ndryshëm si nga njërët, ashtu edhe nga të dytët, sa i përket origjinës dhe prejardhjes. Megjithatë, ata janë të ndarë midis dy sekteve fetare, të cilave u përkasin. Sa i përket zakoneve, pamjes, karakterit dhe gjuhës, shqiptarët janë po ashtu ndjeshëm të ndryshëm si nga grekët, ashtu edhe nga turqit."

"Nga pikëpamja fetare, shqiptarët janë pjesërisht të krishterë dhe pjesërisht muhamedanë. Këto tri raca (osmanët, grekët dhe shqiptarët) jetojnë sot në kontakte të ngushta me njëra-tjetrën. Megjithatë, ato ndodhen në mosmarrëveshje të thella për çështje të vogla me interes të përbashkët, saqë një ndryshim i madh politik mund të sillte një përafrim të ndjenjave mes tyre."

Sir James Henry Skene i ndan shqiptarët në katër krahina kryesore etnografike: gegët dhe mirditorët, toskët, çamët dhe labët. Sipas tij, gegët kanë gëzuar për një kohë të gjatë një shkallë më të lartë pavarësie nën Pashallëkun e Shkodrës, madje më shumë se çdo fis tjetër shqiptar.

"Ata janë ushtarë po aq të mirë dhe kanë ruajtur më shumë nga kokëfortësia e tyre natyrore, pjesërisht për shkak se kanë qenë më pak të prekshëm nga ndikimi turk. Vendi i tyre shtrihet nga kufiri me territorin austriak të Kotorrit, përgjatë Malit të Zi – i cili mund të konsiderohet një shtet i pavarur – dhe vijon me kreshtat malore që lidhen me Malin Sharr, duke

arritur deri në Hercegovinë, ndërsa në jug kufizohet nga lumi Drin. Qytetet kryesore që i përkasin kësaj zone janë Shkodra (Scutari), Ulqini (Dulcigno), Lezha (Alessio) dhe Durrësi (Durazzo).”

Më pas, ai vazhdon me përshkrimin e toskëve, labëve dhe çamëve, duke paraqitur veçoritë dalluese të secilit prej tyre. Por ajo që tërheq veçanërisht vëmendjen është mënyra se si ai e sheh historinë e lashtë të shqiptarëve – një qasje interesante dhe e ngulitur në përfytyrimin e tij historik për prejardhjen e këtij populli."

“Përmendja e parë e shqiptarëve nga historianët bizantin, megjithëse sipërfaqësore dhe jo plotësisht e saktë, i paraqet ata ashtu siç janë edhe sot. Është Ptolemeu, gjeografi i lashtësisë, i cili përmend për herë të parë këtë popull, duke i identifikuar me një emër të veçantë në rajonin e Ilirisë. Më vonë, edhe Anna Komnena i përmend shkurtimisht në veprën e saj. Pas kësaj, historia hesht për shqiptarët për rreth dhjetë shekuj. Megjithatë, ekzistojnë dëshmi që ata njiheshin edhe më herët, pasi Dion Kasio, kur përshkruan pushtimet romake, lë të kuptohet se ishte në dijeni për një ‘Shqipëri tjetër’, të hershme.”

Prandaj, thotë ky autor, studimi i këtyre fiseve është ndër më interesantët. Ai përbën thuajse një përpjekje për të vështruar nga afër zakonet dhe kushtet e një kombi që

duket se jeton ende në një epokë të kaluar. Megjithatë, mbetet ende shumë për të mësuar – madje edhe për pamjen e tyre të jashtme fizike. Këtë vlerësim e ndajnë edhe disa prej anglezëve më të ditur dhe më të ndritur, të cilët i kanë vëzhguar me kujdes këta njerëz.
Më pas, Sir James Henry Skene citon Dr. Hughes:

“Tiparet fizike të shqiptarit – balli i ngushtë, sytë gri të mprehtë, goja e vogël, vetullat e holla dhe harkore, mollëzat e ngritura dhe mjekra majuce – përbëjnë një fizionomi që, sipas Dr. Hughes, të kujton fuqishëm tiparet skithiane.”

Është e pamundur të përfshihen tërësisht dhe në mënyrë përfundimtare të gjitha vlerësimet që Sir James Henry Skene ka dhënë për shqiptarët dhe për historinë e tyre. Por dy gjëra duhen nënvizuar: së pari, ai u kushton shqiptarëve një vëmendje të jashtëzakonshme, duke paraqitur një mori tezash dhe kundërtezash; së dyti, ai sjell një sërë faktesh dhe vëzhgimesh që janë shumë pak të njohura, si për shqiptarët vetë, ashtu edhe për botën më gjerë. Ja një prej tyre:

“Kjo është, pothuajse, gjithçka që njihet rreth historisë së shqiptarëve dhe, megjithëse ajo mbetet njëkohësisht e paqartë dhe e qëndrueshme, përsëri shumë heronj të kësaj race janë ngritur në lartësinë e lavdisë, duke

stolisur faqet e historisë. Më i shquari ndër ta është Skënderbeu, pasuar nga Balsha dhe Shpata. Më tej, gjendet Ali Pasha i kohëve më të afërta dhe, në të kaluarën, Ghalil – i njohur ndryshe si Patrona. Ky i fundit, në mënyrë të papritur, udhëhoqi një kryengritje që trondit kryeqytetin e Perandorisë në vitin 1730, duke u bërë udhëheqësi i padiskutueshëm i Kostandinopojës, ashtu siç na e përshkruan Lordi Sandwich.”